

DIGITÁLIS TELEVÍZIÓ – ÁLOM ÉS VALÓSÁG –

Tanner Gábor

szerkesztő, Magyar Nemzeti Filmarchívum
tanner.gabor@ella.hu

2006 nyarán Genfben az európai országok megállapodtak a földfelszíni digitális televíziós műsorszórás frekvenciafelhasználási lehetőségeiben. Az ehhez kapcsolódó, meglehetősen *propagandisztikus hírek arról győzködnek bennünket, hogy ennek révén fantasztikus távlatok nyílnak a televíziózásban. Azt ígérik, hogy ismét egy technikátörténeti mérföldkőhöz érkeztünk.¹ Csak hogy most nem valami féle perspektivikus előrelátásról van szó, hanem egy technológiai evolúció tovább már nem halogatható* (de mint látni fogjuk, igen korlátozott) *kihasználásáról.*

Platformok

Televíziós műsorokat három platformon juttatnak el a nézőkhöz: földfelszíni és műholdas sugárzással, illetve kábelen keresztül. Jó néhány éve megkezdődött mindhárom digitalizálása. A földfelszíni sugárzás azért kiemelten fontos, mert ily módon közvetíti az állam a tulajdonában álló csatorná(k) közszolgálati műsorait (más megközelítésben az így továbbított műsorok foghatók „ingyen”, vagyis csupán egy szobaantennányi beruházással). Magyarországon a két nagy kereskedelmi

csatorna is kapott frekvenciát analóg földfelszíni sugárzásra. A műsorszórás technológiai átalakítása hatalmas beruházást igényel. Műholdon és kábelen már régóta közvetítenek digitális jelfolyamot. Ezek fejlesztésében magáncégek nyúltak mélyen a zsebükbe, a földfelszíni sugárzás azonban állami monopólium, így a jeltovábbítás módját érintő átalakítás finanszírozása is döntően az államra vár.

Némiképpen árnyalja a képet a televíziózásban megfigyelhető új jelenség. A kereskedelmi adók tematikus „szatellitcsatornákat” hoznak létre (ilyenek a Cool vagy a Hálózat tévék). Ha ezeket is „behozzák” az országos földfelszíni műsorszórásba, akkor a mai „csatornahálózatok” meghatározó versenyelőnyrel rendelkeznenek már a kiindulási pillanatban az adók palettáján. Következő kérdés: honnan fognak előbukkanni új, országos lefedettségre igényt tartó csatornák abban a magyar jogi környezetben, amely elképesztően megkeseríti az országos adók életét? Vagyis az is kérdés: ki fog bejelentkezni az új multiplexekbe?²

² Azt se felejtjük el, hogy a digitális tartalmat nagy biztonsággal lehet titkosítani, így a földfelszíni sugárzásban (vagyis a klasszikus *free-to-air*/szabadon fogható/) terében is megjelenhetnek a fizetős programok.

Érvek a DVB-T mellett

A digitális műsorszórás mellett sajátos módon nem nyomós érv, hogy a tartalom-előállításban (a felvételek készítésében, a szerkesztés-vágás /editálás/, trükkgenerálás során) a csatornák már régóta döntően digitális technológiát alkalmaznak. Az így készült digitális (SD) anyagok³ analóg jelekké konvertálása nem olyan költségigényes, mint például a digitális formátumú játékfilmek celluloidszalagra írása és mozikba szállítása. Ez utóbbi esetben a filmkészítők komoly nyomás alatt tartják a moztulajdonosokat, hogy investáljanak digitális projektorokba, amelyekbe majd interneten keresztül juttatják el a filmet (Tanner, 2006). Ráadásul a felhasználók (nézők) döntő többsége analóg televíziókészülékkel rendelkezik, amely csak egy átalakító berendezés segítségével (set-top-box) tudja fogadni a digitális jeleket. Manapság egy ilyen eszköz ára egy asztali DVD-íróéval vetekszik, és nem világos, hogy ki fog majd „segíteni” a megvásárlásukban, miként a mobilkommunikáció- vagy a kábelszolgáltatók részt vállalnak a telefonkészülékek vagy az internetmodemek árából.

Gyakran hangzik el a műsorszórás digitalizálása melletti érvként a képminőség. A vevőkészülékek piacán kiváló hang- és képminőségű visszaadási képességekkel rendelkező berendezések sorakoznak. A DVD-eszközök

³ „A CCIR nevű szabványosítási szervezet 1981-ben és 1986-ban két olyan fundamentális jelentőségű digitálisstúdió-szabványt fogadott el, amelyek az 1990-es években lehetővé tették a műsorkészítés, a tartalom-előállítás teljes digitalizációját. A digitális stúdió, miközben szinte korlátlanul kitérít a alkotók technikai lehetőségeit, egyenesen kiváló minőséget képes produkálni egészen a műsorkészítési lánc végéig, ráadásul lényegesen nagyobb hatékonysággal és olcsóbban, mint a korábbi analóg rendszerek.” Ágoston, 2005.

is szép képet nyújtanak a tévéken. Mint mondják, ezek a készülékek olyan minőséget teremtenek a nappaliban, hogy a televízió csak a digitális műsorszórás révén tud hozzánk igazodni. Mindazonáltal nem hiszek a képfetisizmusban (Tanner, 2003). És a legkevésbé sem tartom akkora felhajtóerőnek a képminőséget, amely ilyen horderejű technológiai változást indokol. (Nem beszélek arról, hogy a tévéstúdiók döntően SD minőségben hozzák létre a tartalmat, és amennyiben az egész jelfolyamot HD minőségben kívánjuk élvezni /és lesz HDTV-nk, valamint „HD” sugárzásunk/, már csupán a jelforrást kell „HD-síteni”. Vagyis igazán kristálytisza képminőségről akkor kezdhünk el beszélni, ha már a tévéstúdiók is átalakították a teljes technikai parkjukat. És még akkor is fennállnak a tömörítésből fakadó problémák: igaz, hogy túéles a kép, de időnként akadozhat, elcsúszhat a kép a hangtól stb.)

Konvergencia vagy diverzió?

Témánk szempontjából jelképesnek tartom azoknak a felhasználóknak a helyzetét, akik ugyanazon a kábelen kapják az internetet és a tévéműsorokat. Miközben lassan már egy évtizede a két iparág konvergenciájáról beszélnek, még mindig külön technológiával érkezik hozzánk az egyik és a másik adatfolyam is. Senkit ne tévesszen meg, hogy lehet az egyes csatornák honlapján tévét nézni, és fordítva, a televízió képernyőjén lehet webtartalmakat megjeleníteni (vagyis egy Windows intézőfelületet) – mindezek nem lényegi változások! Miközben újra és újra elajulunk a folyamatosan bővülő sáv szélességtől (aminek jótékony hatását magunk is tapasztaljuk, ha a világhálón szörfölgetünk), nyugodtan fogadjuk a cikk elején is idézett digitális műsorszórási technológiák fejlesztéséről szóló híreket.

Mégsem hozzuk össze a két dolgot, és nem tesszük fel a kérdést: miért nem az internetre épül a digitális televíziózás új korszaka (a digitális műsorszórás 1997-ben elfogadott szabványa éppúgy támogatja a televízió, mint a személyi számítógépek letapogatási technológiáit)? (Tanner, 1998) *Miért kell ettől függetlenül új és új hálózatokat létrehozni?*

Egy digitális csatorna mellé az adott frekvencián nem csupán újabb és újabb csatornák modulálhatók, hanem kiegészítő digitális tartalmak is az adott tévéműsorhoz (amelyek opcionális jellegűek), valamint olyan manipulációs lehetőségek is felkínálhatók, amelyekkel beavatkozhatunk a jelfolyamba, illetve befolyásolhatjuk azok megjelenését a képernyőnkön. Így kiléphetünk (ha akarunk) a passzivitásból, és magunk is befolyásolhatjuk, mit nézünk. Így válhatunk aktív nézővé. Az interneten a hipertextuális szerkezet felkínálása, valamint az, hogy bizonyos tartalmak megtalálásához keresőrobotokat veszünk igénybe, aktív felhasználóvá avansált bennünket. Mivel a digitális tévé hasonló funkciókkal fog rendelkezni, így gyorsan elnevezték *interaktív televízió*nak. Ma még fogalmunk sincs a konkrét lehetőségekről, ami nem feltétlenül a fejlesztők hibája, hiszen egyelőre nem tudható, melyik új adottságát fogjuk majd szívesen használni a digitális tévének, és melyiket nem. A felhasználók kiszámíthatatlan reakcióiról garmadával találunk vidám sztorikat a technikatörténetben. Most csak annyit említek meg, hogy az internetes hírportálok a címlapjukon ugyan felkínálják a cikkekbe való „belépés” lehetőségét, de a felmérések szerint kevesen élnek ezzel. (Ez a jelenség visszahat a nyitóoldalak megjelenítésére. Legtöbbször éppen úgy, hogy erősödik a *site bulvár*jellege, vagyis éppen azt a hagyományos /nyomtatásban megjelenő/ sajtótermé-

kekre jellemző „köntöst” veszik fel, amelyekkel szemben korábban definiálták saját magukat.) Biztos ezek után, hogy szívesen élünk majd „műsoralakítási” lehetőségeinkkel tévézéskor?

Ha a számítógépező és a tévéző attitűdöket vetjük össze, és a két médium konvergenciájáról gondolkozva leragadunk ennél a szempontnál, éppen a lényegét felejtjük el, miszerint a két médium technológiai bázisa továbbra is különböző marad. Hasonlítanak ugyan egymásra (a sok reklámígért ezt a rokonságot próbálja hangsúlyozni), de technológiai beágyazottságuk és környezetük teljesen különböző (ezért idéztem fel a „nagy szövetség” által aláírt 1998-as, illetve az idei genfi megállapodásokat, mert az előbbi a két iparág technikai harmonizációja felé mutatott, ám ez utóbbi a diverzifikációt rögzíti). Mindezzel nem az a probléma, hogy az interaktív televízió csak kismértékben lesz „webes” – jómagam nem is hiszek egy ilyenfajta médiakonvergenciában –, sokkal inkább az, hogy egy ésszerű és egyszerű megfontolás helyett inkább bonyolulttá teszik technikai környezetünket, ami ráadásul nem kevés pénzt visz el az adónkból. A hang és mozgókép digitalizálásával keletkező adatfolyam számítógépes formátumú, ebből következően elvileg informatikai eszközökkel (röviden: számítógépekkel) is feldolgozható lenne. És bármilyen más, hasonló adattal (amelyek tárháza az internet) összevethető, együtt kezelhető volna. Csakhogy erre a különválasztott terjesztési csatornák miatt nem lesz lehetőségünk. Ebből a szempontból valóban technikatörténeti mérföldkőhöz érkezünk. Csak mintha visszafelé haladnánk...

(2006. december)

Kulcsszavak: *frekvencia, digitális műsorszórás, multiplex, HDTV, aktív néző*

IRODALOM

- Ágoston György (2005): *A digitális televíziózás*. www.hullamvadasz.hu
- Hazay István (szerk.) (2005): *A digitális televízió szolgáltatásai*. ORTT Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, Budapest
- Tanner Gábor (1998): Verseny a szemgolyókért. Új Alaplap, 16, 12, 9–12.
- Tanner Gábor (2003): A VHS-től a DVD-ig és tovább... Muszter 1, 3, 8–10.
- Tanner Gábor (2006): A digitális kor hajnala a mozikban. In: Kristóf Tamás – Tóth Attiláné (szerk.): *Globális és hazai problémák tegnaptól holnapig*. VI. Magyar (Jubileumi) Jövőkutató Konferencia. MTA Jövőkutató Bizottság, Budapest

